

Актуальні питання сьогодення

УДК: 338.432(477)338.439.5(4)

О. Д. Ковальчук

к. е. н.

Житомирський національний агроекологічний університет

МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РИНКУ

У статті досліджено специфіку доступу вітчизняних сільськогосподарських товарів до ринку ЄС. Незважаючи на підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, конкуренція на європейському аграрному ринку залишається високою і потрапити на нього досить не просто. Це ринок із достатньо розвинутим регулюванням, відпрацьованою системою тарифного і нетарифного захисту, комплексними адміністративними процедурами. Розуміння даних аспектів є вкрай важливим як для науковців, так і виробників сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: угода, асоціація, зона вільної торгівлі, агробізнес, мито, бар'єри, преференції, стандарти.

Постановка проблеми

21 березня 2014 р. Президентом України підписано політичну частину Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а 27 червня, в рамках саміту ЄС, – економічну. 16 вересня 2014 р. Угода про асоціацію була одночасно ратифікована Верховною Радою та Європейським парламентом. З 23 квітня 2014 р. ЄС в односторонньому порядку знизив мита на імпорт українських товарів до ЄС шляхом запровадження режиму автономних торговельних преференцій, які продовжені до 31 грудня 2015 р. Планується, що власні імпорتنі мита для європейських товарів Україна почне знижувати з 1 січня 2016 р. Натомість, знижені мита для українських товарів діятимуть уже безстроково. Угода також передбачає взаємний доступ до ринків послуг, можливість відкриття філій, реалізацію спільних проєктів, створення єдиного законодавчого поля тощо. З підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом для українського агробізнесу відкриваються нові можливості і, водночас, постають нові виклики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам можливостей виходу українських агрокомпаній на європейські ринки присвячені праці вітчизняних економістів-аграрників: О. Бородіної, В. Власова, Ю. Губені, С. Дем'яненко, Т. Зінчук, С. Кваши, І. Кириленка, Ю. Лопатинського, Б. Пасхавера О. Скидана та інших [1, 3, 4, 6–9]. Однак,

підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами вимагає постійного пошуку шляхів впровадження європейських агротехнологій, адаптації законодавства, створення сприятливого бізнес-клімату та залучення інвестицій.

Мета, завдання та методика досліджень

Метою дослідження є визначення можливостей вітчизняних компаній на загальноєвропейському ринку агропродовольчої продукції, аналіз основних інструментів, які використовує ЄС при регулюванні спільного ринку та доступу до нього, і, таким чином, посилення потенційних експортних можливостей наших виробників.

У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи економічних досліджень. Завдання дослідження випливають з необхідності визначення стратегічних орієнтирів реформування та розвитку аграрного сектора економіки України в рамках правового поля та дотримання умов Угоди. Серед них – інституційне забезпечення реформ, створення на селі сучасної ринкової інфраструктури, удосконалення аграрного ринку, розвиток ефективних конкурентоспроможних форм організації сільськогосподарського виробництва та господарювання.

Результати досліджень

Угоди про асоціацію з ЄС регламентують умови співпраці між країнами ЄС та іншими країнами у економічній, політичній, соціальній, культурній та інших сферах. Наразі 19 країн світу співпрацюють з ЄС у рамках угод про асоціацію. Тексти угод не мають єдиного стандарту, і для кожної країни вони розроблялися індивідуально залежно від глибини співпраці, перспектив членства в ЄС тощо.

Відповідно до Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, останній запровадив одностороннє зниження мит на українські товари як тимчасовий захід для підтримки української економіки, одразу після її підписання. Мита на імпорт європейських товарів в Україну зменшуватимуться поступово, протягом 5–10 років, починаючи з 1-го січня 2016 р. (для кожної групи товарів розроблений окремий графік зниження митних тарифів). Це дасть змогу українському агробізнесу підготуватися до конкуренції з європейськими товарами. Однак, скасування ввізного мита не означає, що продукція автоматично вважається такою, що відповідає стандартам ЄС. Відповідність агропродукції стандартам ЄС дасть змогу експортувати її не лише в Європу, але й до інших країн, що визнають стандарти ЄС.

ЄС встановив тарифні квоти на 30 видів сільськогосподарської продукції: молоко, яловичину тощо. Повний перелік квот прописано у Доповненні А до Угоди [11]. Тарифне квотування не означає заборону на експорт в ЄС більших обсягів продукції. Український агробізнес може постачати товари відповідної якості і понад тарифну квоту, але дані обсяги будуть обкладатися звичайними

митами. Україна також встановила тарифні квоти на ввезення окремих видів продукції, в тому числі й сільськогосподарської (свинина, цукор, м'ясо птиці). Україна експортує в ЄС продукцію 226 виробників (61 – промисловий пух, 41 – технічний казеїн, 34 – шкіра тварин, 29 – корми для домашніх тварин, 22 – мед і продукція бджільництва, 15 – риба і рибні продукти, 4 – курятина, 2 – яйця, 19 – інша агропродукція) [2]. Експорт агропродукції в рамках встановлених квот становить п'яту частину від загального у ЄС.

Станом на 14.10.2015 р. Україною повністю використані квоти на експорт до країн ЄС меду, ячмінної крупи, оброблених томатів, пшениці, кукурудзи та виноградного і яблучного соків [12]. Порівняно з минулим роком, суттєво зросло використання квот на цукор +93,0%, овес +74,0%, ячмінь + 69,0% та солоду +44,0% (рис. 1).

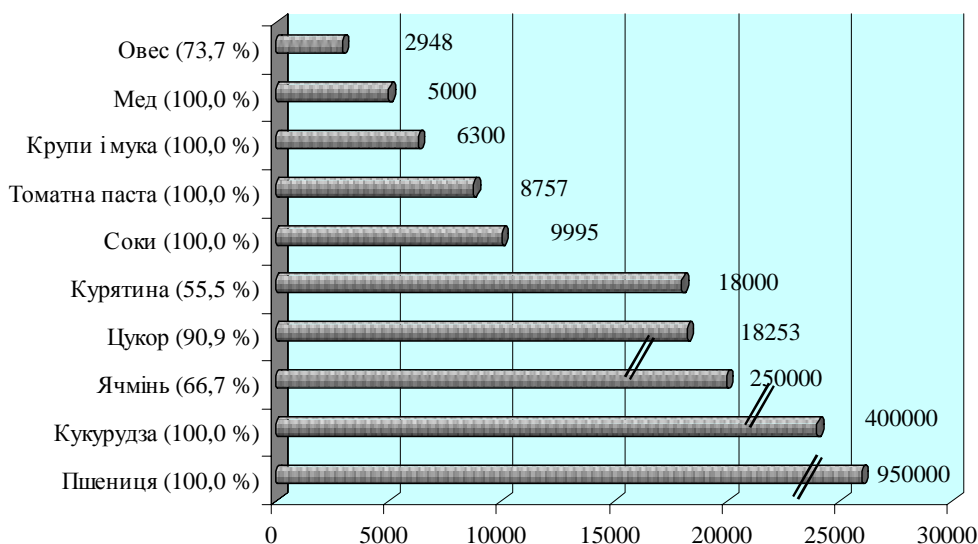

Рис. 1. Використання експортних квот ЄС, т (%)

Джерело: [2, с. 3].

Збільшення обсягів експорту цукру до ЄС пояснюється перевиробництвом даного виду продукції минулого року в Україні та високим рівнем перехідних залишків. На наступний рік очікувати використання цієї квоти не варто через низьке виробництво продукції в поточному році. Нарощення поставок ячменю зумовлене збільшенням кількості ліцензій на даний вид продукції, адже ЄС не є основним ринком його збуту. У 2014 р. частка ЄС складала 0,4% від всього експорту ячменю з України. Збільшення обсягів експорту вівсу зумовлено переорієнтацією ринків збуту цієї культури. У 2014 р. з 9 тис. т поставок за

кордон, 7,7 тис. т (86%) припадало на країни Азії. Збільшення експорту солоду в ЄС також пояснюється переорієнтацією ринків збуту, який минулого року, в основному, вивозився в країни СНД, зокрема у Росію [12]. Лідерами із зовнішньоторговельного обороту є Іспанія, Польща, Італія та Нідерланди (рис. 2).

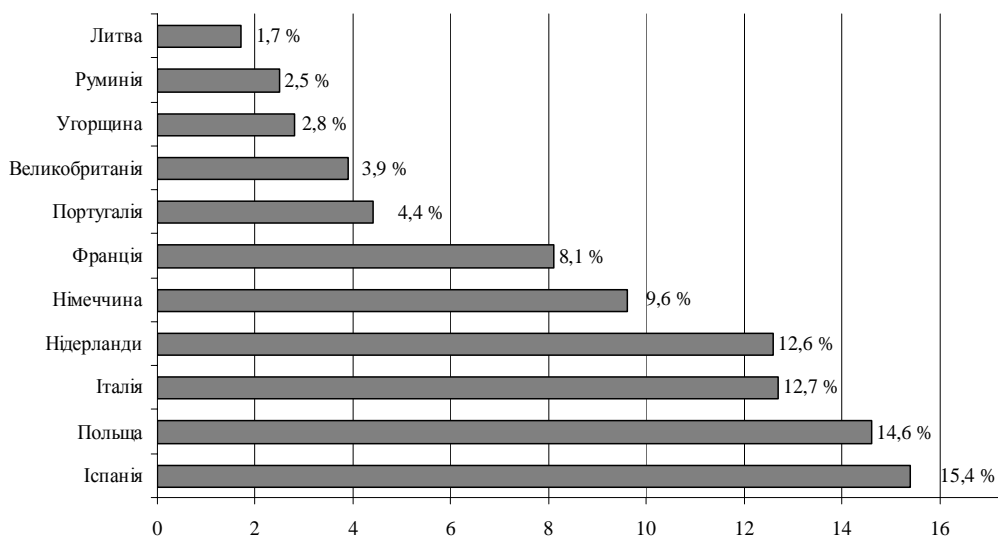

Рис. 2 Структура зовнішньоторговельного обороту України з країнами ЄС

Джерело: [13, с. 123–126].

Використання тарифних квот відбувається за двома механізмами: 1) для переважної більшості товарів – за принципом «живої черги» (first come, first served), 2) для обмеженого переліку товарів – імпортер з ЄС має отримати ліцензії у відповідних органах ЄС. У будь-якому разі, саме партнер з ЄС складає заявку на використання квоти та реєструє її у відповідній службі ЄС [10]. Український виробник не бере безпосередньої участі у даному процесі. Повний перелік товарів та обсяги тарифних квот наведено у Доповненні до Додатку I-A до Угоди [5]. Актуальний залишок тарифних квот за різними видами товарів, що здійснюються в режимі first come, first served, щоденно розміщується на сайті Європейської комісії (рис. 3).

У рамках Угоди Україна та Європейський Союз домовилися уніфікувати систему контролю при ввезенні та вивезенні продуктів харчування. З часом передбачається, що відповідність українським стандартам та наявність дозволів Державної фітосанітарної служби означатиме дозвіл експортувати до ЄС і

навпаки. Однак, сьогодні аби мати змогу експортувати, необхідно мати дозволи ЄС за кожною з товарних позицій.

Важливим елементом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є положення про створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ). Вимоги даного положення виписані у 15 главах, 25 додатках та 2 протоколах Угоди про Асоціацію. Ними передбачено суттєву лібералізацію торгівлі (усунення тарифів та квот) між сторонами, гармонізацію законодавства і нормативно-регуляторної бази.

Робота над створення ЗВТ, серед іншого, полягатиме у:

- скасуванні Україною та ЄС ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на ринки один одного;

- запровадженні правил визначення походження товарів, які є одним із елементів застосування торговельних преференцій;

- приведенні Україною своїх технічних регламентів, процедур, санітарних й фітосанітарних заходів і заходів щодо безпеки харчових продуктів відповідно до європейських, завдяки чому українські промислові товари, сільськогосподарська та харчова продукція не потребуватимуть додаткової сертифікації в ЄС;

- встановленні сторонами найбільш сприятливих умов доступу до своїх ринків послуг;

- запровадженні Україною правил ЄС у сфері державних закупівель, що дозволить поступово відкрити для України ринок державних закупівель ЄС;

- спрощенні митних процедур та попередженні шахрайства, контрабанди, інших правопорушень у сфері транскордонного переміщення вантажів;

- посиленні Україною захисту прав інтелектуальної власності.

TAXATION AND CUSTOMS UNION

European Commission

European Commission > Taxation and Customs Union > Databases > TARIC > Tariff quota consultation

Mail Box TARIC | Mail Box QUOTA

User Guides, Information and Downloadable data: [Info]

Help | What's new? | Information | FAQ

Last tariff QUOTA update: 23-10-2015

Tariff quota consultation

Tariff publication: Search on origins

Origin: Ukraine

Order number: [ ] List Validity period (start date in): 2016 2015 2014 2013 2012

Critical: Not specified

Status: None

Search

1 - 20 / 27 Next

Order number	Origins	Start date	End date	Balance	
093050	Ukraine	01-01-2015	31-12-2015	1500000 Kilogram	[Details]
093051	Ukraine	01-01-2015	31-12-2015	0 Kilogram	[Details]

Рис. 3. Система інформування залишку тарифних квот ЄС

Джерело: http://bit.ly/EU_Quotas.

Створення ЗВТ між Україною та ЄС відбуватиметься поступово, протягом 10 років. З метою забезпечення належної організації реалізації завдань у сфері європейської інтеграції та виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Урядом України створено Урядовий офіс з питань європейської інтеграції у складі Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Угода про асоціацію з ЄС не принесе швидкої вигоди, більше того, вимагатиме від агробізнесу активних дій і, можливо, додаткових інвестицій. Однак, вона відкриває для українського бізнесу можливість вийти за рамки внутрішнього виробника і стати частиною європейської бізнес-спільноти.

Положення Угоди передбачають досягнення українськими компаніями європейських стандартів щодо якості та безпечності продукції. Вироблена за такими стандартами продукція може безперешкодно потрапити на європейський ринок, а, отже, відкриває перед виробниками нові можливості для розвитку та зростання. Угода передбачає, що з часом вимоги до виробництва та якості продукції на українському ринку зміняться у відповідно до вимог ЄС, що зрівняє «правила гри» для всіх.

Результатами запровадження ЗВТ між Україною та ЄС повинні стати тісна економічна інтеграція, створення практично таких же умов для торгівлі між Україною та ЄС, що мають місце у торгівлі всередині Союзу, покращення інвестиційного клімату та прозорі правила ведення бізнесу в Україні, збільшення вибору, підвищення безпечності та якості товарів, зниження цін для українських споживачів, доступ українських підприємств, крім ринку ЄС, до ринків третіх країн у зв'язку з переходом на прийняті в усьому світі стандарти.

Література

1. *Бородіна О. А.* Особливості формування регіональної політики в країнах ЄС: досвід для України / О. А. Бородіна // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 4. – С. 459–467.
2. *Бровинская М.* Житница Европы: как украинские аграрии пробираются на рынок ЕС [Электронный ресурс] / М. Бровинская. – Режим доступа : <http://www.liga.net/projects/agrarians/>
3. *Дем'яненко С.* Цінова інтеграція при торгівлі сільськогосподарською продукцією / С. Дем'яненко, Г. Немченко // Моніторинг біржового ринку. – 2014. – № 3. – С. 16–19.
4. *Зинчук Т. А.* Устойчивое развитие сельского хозяйства Украины в условиях евроинтеграционной адаптации [Электронный ресурс] / Т. А. Зинчук // Устойчивое развитие. – [Болгария], 2014. – № 15. – С. 40–45. – Режим доступа: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/2319/2/UR_2014_%20%E2%84%9615.pdf
5. Індикативна сукупність тарифних квот для імпорту в Європейський Союз. Доповнення до Додатка 1-А Угоди про асоціацію з ЄС [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/docs/EA/Annexes_title_IV/01_Annexes_Appendix%20I-A.pdf

6. Імпорт агропродовольчої продукції та можливості його заміщення національним виробництвом / С. М. Кваша, В. І. Власов, Н. В. Кривенко, Б. В. Духницький // *Економіка АПК*. – 2014. – № 5. – С. 11–21.

7. *Кириленко І. Г.* Перспективи вітчизняного АПК в світлі прогнозів світового ринку продовольства / І. Г. Кириленко, В. В. Дем'янчук // *Економіка АПК*. – 2015. – № 1. – С. 21–28.

8. *Ковальчук О. Д.* Корпоративні та сімейні фермерські господарства: аргументи європейського досвіду для України / О. Д. Ковальчук // *Формування ринкової економіки*. – 2015. – № 33. – С. 183–191.

9. *Пасхавер Б. Й.* Аграрні реформи: історія та сучасність / Б. Й. Пасхавер // *Економіка України*. – 2014. – № 4. – С. 94–96.

10. Угода про асоціацію з ЄС: на що сподіватися аграріям [Електронний ресурс] / *Бізнес по-Європейськи : путівник для малого та середнього бізнесу*. – Режим доступу: <http://europa-torgivlia.org.ua/agreement-for-agrarians/>

11. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631

12. *Україна збільшила використання експортних квот в ЄС* [Електронний ресурс] / *Український клуб аграрного бізнесу*. – Режим доступу: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/ukraina_zbilshila_vikoristannya_kvot_v_es/?category=29779#

13. *Україна у цифрах 2014 : стат. зб. / за ред. І. М. Жук*. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 239 с.
